

Tiedekunta/osasto/laitos

Tekijä

HUTK/Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos

Ellen Näkkäläjärvi

Työn nimi

Relatiivasäniid gos/gosa ja mas/masa väljasupmi davvisämegielas

Oppiaine

Työn laji

Aika

Sivumäärä

Saamen kieli

Pro gradu -työ

15.9.1998

117

Tiivistelmä

Olen kuvannut Pro gradu -työssäni pohjoissaamen kielen relatiivisanojen *gos/mas* (*main*) ('jossa', ('joissa'), 'josta', ('joista'), 'missä', 'mistä') sekä *gosa/masa* (*maidda*) ('jonne', 'johon', ('joihin'), 'minne', 'mihin') valintaan vaikuttavia tekijöitä. Tutkielman päätavoitteena on ollut selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat näiden relatiivisanojen valintaan. Tarvetta on ollut myös kerätä tietoa näiden relatiivisanojen käytöstä.

Tutkimusmenetelmien pohjana on pääosin perinteinen kielioppi. Relatiivisanan korrelaatin ominaisuuksista olen tarkastellut korrelaatin luvun, sanaluokan ja merkityssisällön vaikutusta relatiivisanan valintaan. Tarkastelun kohteena ovat olleet myös relatiivilauseet sekä relatiivikonstruktion ja relatiivisanan syntaktisen tehtävän vaikutus relatiivisanan valintaan.

Tutkimusmateriaali on hyvin heterogeeninen. Esimerkkilauseita on poimittu niin puhutusta kuin kirjoitetustakin kielestä. Tekstityyppinä on edustettuna sekä perinteisestä kertomusaineistosta että nykyajan lehtikielestä. Esimerkkilauseita karttui yhteensä 407. Näistä G-vartaloita oli 234 (57 %) ja M-vartaloita 173 (43 %).

Saamen kielen relatiivilauseen määrittäminen ulkopuoliseksi (korrelaatti hallitsevassa lauseessa), pääsanalliseksi ja postnominalliseksi (pääsanansa jäljessä seuraavaksi) sivulauseeksi pitää paikkansa tämänkin materiaalin valossa. Tutkimusmateriaalin esimerkkilauseista 96 %:ssa oli korrelaatti hallitsevassa lauseessa ja aineiston esimerkkilauseista yli 90 % toimi jälkilauseina eli sijaitsi korrelaattinsa jäljessä.

Relatiivisana on saamen kielessä välttämätön ja lukunsa puolesta se seuraa korrelaatinomininsa lukua. Relatiivisanan sijamuoto taas määräytyy sen oman lausefunktion mukaan. Kun relatiivisanana on kysymyssanan kanssa homogeeninen sana, lauseen määrittäminen relatiivilauseeksi edellyttää, että hallitsevan lauseen verbinä ei ole kysyvyyttä ilmaiseva verbi. Tutkimusmateriaaliin on otettu mukaan kaikki korrelaatin sisältämät lauseet. Vasta korrelaattittomissa tapauksissa on analysoitu hallitsevan lauseen verbin ominaisuuksia.

Tutkimuksessa keskeisenä tekijänä kulkee ominaisuus 'paikka'. Se tulee esiin sekä morfologisissa (esim. paikallissijoissa ja paikan adverbeissa), syntaktisissa (esim. paikan adverbialleissa) että semanttisissa (ominaisuudessa 'paikka') analyyseissä. Relatiivisanavartaloista G-vartalo tuntuu valiintuvan useimmin paikkaan viittaavissa relatiivikonstruktioiden. M-vartalo valitaan useammin viittaavissa absnaktiin tilanteeseen, ominaisuuksiin tai muihin konkreettisiin entiteetteihin kuin paikkaan.

Tutkimus osoittaa, että tutkimuskohteena olevien relatiivisanavartaloitten valintaan vaikuttavat monet eritahoiset tekijät. 'Paikka'-ominaisuuden suhteen semanttisen tarkastelun laajentaminen ja syventäminen toisi lisävaloa näiden relatiivisanojen käyttöön ja valintaan vaikuttavista tekijöistä. Toisaalta myös saamen puhekielen relatiivikonstruktioiden selvittäminen ja yleensäkin diskursissa viittaamisen tutkimus laajentaisi myös relatiivisanojen käytön ymmärtämistä.